

1

## KRISTEN SAMLINGS HISTORIE.

Dette er et forsøk på å skrive Kristen Samlings historie så nær som mulig slik medlemmene i Kristen Samling selv ville ha skrevet den. Fremstillingen er like ensidig som det meste annet som er skrevet fra 2. Verdenskrigs historie i Norge som er forsøkt skrevet på deltagerens premisser. På grunn av manglende ytringsfrihet for NS-medlemmer i etterkrigstiden er motsetningene beholdt.

Nasjonal Samling var ved siden av Kristelig Folkeparti det første partiet med en kristendomsparagraf. I partiprogrammet som forble uforandret fra januar 1934 står i paragraf 22: Kristendommens grunnverdier vernes. - Dette var ikke tomme ord. I de lokallag der medlemmer fant det viktig å dele sin kristne tro med partifeller, var det andakter på partimøtene. Et av de mange steder der dette var tilfelle var Grenlandsregionen. Den tradisjonen har NS-folk holdt fast ved til denne dag når de møtes. Det første lokallag i Nasjonal Samling ble dannet i Porsgrunn 18.5.1933, dagen etter partiets stiftelse. NS-laget i Skien kom til noe senere. I Porsgrunn var det i tiden 1934-1937 et eget NS-blad som het "Vår vei", og hvor det også var andakter. Disse sto noen ganger på første side, men vanligvis på siste side, som ofte var ungdomssiden.

Blant biskop Eivind Berggravs mange utspill i 1940 var det særlig ett som fikk virkning lokalt i Skiensdistriktet. Etter at han sammen med sitt kollegium fjernet bønner for konge og regjering i slutten av september det året(1), gikk sogneprest Halfdan Wexelsen Friehow i Gjerpen av i protest.(2). Etter frigjøringen spurte biskopen i "Folkedommen over NS": "Var det riktig å fryse NS ut? Det fantes kristne som svarte nei. De var ikke mange, men de mente at de hadde de beste kristne prinsipper på sin side. Du skal ikke bryte med en bror, mente de, - kristendommen må alltid og ubetinget være godhet og forsonlighet. Vi som tok en annen stilling hadde også overveid spørsmålet. Vi hadde overveid det på kristelig grunn."(3).

Ifølge Gjerpen Bygds historie Bd 2 av Terje Christiansen står: "Også den norske kirke kom etter hvert med i kampen. Her i distriktet ble opptakten gjort under et møte av prostiets prester hos prost Seip i Skien den 16. april 1940, der Skiens og omegns presteforening ble besluttet oppløst. Bakgrunnen var at to av medlemmene sympatiserte åpent med N.S., mens en tredje ble ansett som "stripet". De andre aktive prestene holdt fra da av sine sammenkomster privat"(2).

I andre kristne og sosiale sammenhenger var man ikke bedre, og kristne NS-medlemmer ble frosset ut også av menighets-sammenhenger de hadde tilhørt i generasjoner. Det gjaldt også mennesker som hadde vært bærebjelker i sine fellesskap.

Fra høsten 1940 måtte derfor kristne NS-medlemmer søke kristent fellesskap hjemme hos hverandre.

Fra 1941 begynte Kristen Samling å komme inn i mer formelle former. Ifølge "Skiensfjordens Presse" 29.9.1944 ble Kristen Samling stiftet offisielt 20.februar 1941 i Skien. "Ved denne anledning møtte det kun 20 personer som valgte til formann fabrikkeier Stridsklev, og til viseformann O.Offenberg-Wik. Etter dette første lille møte i Skien er det vokset frem en skare av kristne som har sluttet opp om Kristen Samling over det ganske land. Bladet "Kristen Samling" ble også grunnlagt her i Skien på samme tid og det er no også spredt utover hele Norge. Bladets redaktør er Offenberg-Wik."(4).

Lørdag den 15.mars 1941 sto den første enkle annonsen i lokalavisene. Alle møteannonser for NS med underorganisasjoner var prydet med partiets kristne symbol: Olavskorset. Siden Kristen Samling aldri var noen NS-organisasjon, manglet Olavskorset i denne og senere annonser for Kristen Samling der det sto:

Kristen Samling

avh. møte søndag kl.5 i Håndverkerforeningens lokale.

A.Rydland og Johs. Bjaaland m.fl.taler.

Alle velkommen.

Neste uke hadde de funnet nytt tilfluktssted i Rådhuset, II etage. I oktober 1943 hadde de eget lokale i Telemarksgaten 11, og der ble de okkupasjonstiden ut. Da hadde de satt ned en komite på fire damer som etter tur ville fungere som vertinne på møtene. "Dette for at enhver som møter skal bli godt mottatt og føle seg heime. Kristen Samling vil også danne en misjonsforening."(4).

Ole Offenberg-Wiik beskriver det slik på slutten av 1941: "Her i Skien var vi en del kristne som møttes i samme tanke: Å komme sammen for i fellesskap å styrke hverandre med Guds ord og åndens samfunn. Det har vi fortsatt med, selv om det til å begynne med møtte opp flere hundre demonstranter utenfor lokalet for å se på disse "landsforrædere" og øve trykk på dem. At det hovedsakelig var folk fra flere religiøse samfunn, var likevel merkelig. Møtene holdes som regel hver søndag i Rådhuset som er stillet til rådighet av byens autoriteter, da vi ikke kunne få leie hus på noen måte i de lokaler som brukes til slikt. Ved siden av disse møter har vi også hatt samtalemøter om emner som dukker opp i forbindelse med den tiden vi lever i, belyst ut fra Guds ord. Frammøte har variert fra ca. 50 ned til 15-16, og møtene har betydd meget for oss alle i denne iskolde tid."(5).

Den 28.februar 1941 var det forberedende møte i Skien for å starte et blad.

Den 6.mars 1941 sto følgende å lese i "Fritt folk" og to dager senere sto i lokalpressen: "OPROP

TIL ALLE KRISTNE INNEN NASJONAL SAMLING.

Da forholdene har ført med sig at vi kristne som har sluttet oss til NS, ikke lenger er velsett innen de trossamfund vi tidligere har tilhørt, og vi føler trang til samfund med hverandre som troende, har vi i Skien dannet en gruppe innen

NS for fremdeles å kunne samles om Guds ord og opta det kristelige arbeide innen Nasjonal Samling. Vi oppfordrer troende innen NS på de forskjellige steder over det hele land til å slutte sig sammen for å opta det kristelige arbeide og positivt gå inn for dette. La kjærlighet til alle bo iblandt oss, ikke hat og splid. Vårt motto må være nu som før: "Verden for Kristus og kristen samling."  
 For Gud, Føreren og fedrelandet!  
 Heil og sæl.  
 Anders A. Stridsklev, Johs. Bjaaland, O.Offenberg-Wiik, Arne Rydland."

Anders A. Stridsklev ble leder, noe han forble lokalt og han utgjorde også styret for "A.S Kristelig Litteratur", som ga ut bladet. A.S. Kristelig litteratur hadde tre aksjer hver på kr.1 000, som Anders A. Stridsklev, Ole Offenberg-Wik og Arne Rydland eide en hver av.(6). Arne Rydland var den første redaktøren, og Ole Offenberg-Wiik den tredje og siste redaktør. Pastor Johannes Bjaaland sto for den teologiske fagkunnskap, han var pastor i Misjonsforbundet. Men alle var vel bevandret i Skriftens ord.

Fra 17.mai 1941 ble bladet Kristen Samling utgitt. Den dagen var 127-årsdagen for Grunnloven og 8-årsdagen for stiftelsen av Nasjonal Samling. Bladet kom ut hver 14. dag frem til 1.5.1945. Det inneholdt stort sett oppbyggelig stoff og bibelbetragtninger. Og siden det var et kristent blad, skrevet til lesernes oppbyggelse i den kristne tro, og ikke var utgitt av noen underorganisasjon til et parti, manglet Olavskorset også i bladet. Andres oppfatning av bladet antydes i Anders A. Stridsklevs redegjørelse for hvem som eier bladet i nr.1, 1944: "Rykter svirrer om alle ting i disse dager, således også om bladet vårt. Snart fortelles det at det er den ene, og så den andre som eier det. For å bringe full klarhet herom, for alle interesserte meddeles det at bladet "Kristen Samling" utgis av A/S Kristelig Litteratur. Dette selskap måtte stiftes for å tilfredsstille lovens krav. Selskapet der ble stiftet den 7.10.1941 har til formål å utgi bladet "Kristen Samling" samt å utgi traktater og kristelige brosjyrer m.v. For at det ikke skulle innsnikke seg personlige eller private interesser, ble det vedtatt i lovene at der aldri skulle utdeles utbytte, men alt eventuelt utbytte skulle gå til kristelig arbeide. Enebestyrer i ovennevnte selskap er undertegnede. Skien den 17.desember 1943.  
 Anders A. Stridsklev."

Sitatene fra bladet tatt med her representerer ikke det mengdemessige hovedinnhold, men er tatt fra de innlegg som omhandler enkeltmedlemmers syn på samfunnet og sin egen situasjon. Det er å merke seg at mennesker som etter hvert ble så uenige med den aktuelle politikk at de meldte seg ut av NS, fortsatt ble i Kristen Samling. Også de var og forble fortsatt utstøtt av kristensamfunnet for øvrig. Andre medlemmer av Kristen Samling hadde til dels fremtredende

verv i partiet frem til frigjøringen.

Problemene NS-medlemmene fikk i det øvrige kristne felleskap ble så godt lagt merke til at det ble ansatt en egen prest (Andreas Gjerdi) til å ta seg av de åndelige behov til NS-medlemmer i Oslo-regionen i perioden april til desember 1941. Han mener initiativet fra Skien kan ha vært en medvirkende årsak til at han ble ansatt (personlig meddelelse).

Siden NS-medlemmer ble avvist av medkristne i hele landet, dannet det seg spontant også andre grupper kristne NS-medlemmer. Allerede ved starten ble bladet bestilt av flere grupper. Lokale grupper ble stiftet i Oslo i 1941, i Trondheim, Veldre i Hedmark og Bergen i 1943, i Stavanger, på Gjøvik og i 1944 i Nedre Romerike og Lillestrøm. En forteller i bladet 1.3.44 at hun i de siste tre måneder har vært med på stifte tretten nye lokallag av Kristen Samling. Det siste kjente lokallaget ble stiftet i Drøbak/Frogn 6.3.1945. I samme måned var det kvinnestevne i Oslo. Allerede 18.8.42 var det stiftet en egen mannsforening i Oslo og samme året var det egen kvinneforening der. Da Finmark ble evakuert førte det til at bladet ikke lenger kom frem til flere abonnenter som bodde i Kirkenes og lenger vest og sør i fylket.(7).

Blant de statutter som ble vedtatt ved landsstevnet 20-21 mai 1944 av landsrådet som besto av representanter for de lokale gruppene var: "Kristen Samling er en kristen bevegelse, som står på Guds ords og den apostoliske trosbekjennelses grunn. Utover nedenfor nevnte bestemmelser er den ingen organisasjon og har intet medlemskap. Bevegelsen har til formål å samle norske, nasjonalsinnede menn og kvinner på ren kristen grunn og virke for at kristendommens grunnsetninger realiseres såvel i den enkeltes, som i folkets liv."(8).

Det ble holdt stevner både lokalt og på landsbasis. Det var lokale stevner bl.a. i Skien, Bergen og Lillestrøm. Landsstevnene ble holdt i Oslo, og bortsett fra det første var alle om våren. Dette første stevnet skulle vært holdt i Oslo 20-21.9.41, men det ble utsatt på grunn av unntakstilstanden. Men 18-19.10 1941 møttes 3-400. Stevnene foregikk over en helg, med privat innkvartering så langt det var mulig. Stevnene begynte med åpningsmøte om kvelden med både andakt, tale og musikalsk underholdning. Dagen etter var det Gudstjeneste, alltid med nattverd. Enkelte hadde opplevd å bli offentlig bortvist fra nattverdbordet. Derefter var det fellesmiddag og så eftermiddagsmøte, igjen med tale og sang. Tilreisende måtte ta med brød og smør, og reisetillatelse måtte hver enkelt få fra de stedlige politimyndigheter og man måtte ta med rasjoneringskort til måltidene. Det kom deltagere fra hele landet, men av praktiske grunner flest fra Osloregionen. Blant talerne var: Prest Andreas Gjerdi, redaktør Arne Rydland, prostene Sigmund Feyling og Georg Christian

Falck Hansen, Grosserer Halvor Holter og sogneprestene H.Olaf Hagen, Peder Blessing-Dahle og Andreas M.Olay.

Det neste stevnet var 6.-7.6.42, et par måneder etter at de fleste prester hadde nedlagt sine embeter. Derfra sendte de omtrent 500 deltagerne ut en felles pressemelding til alle aviser. Også på dette stevnet deltok prost Feyling.

Det neste landsstevnet var 2.-3.6.43 (Kristi Himmelfartsdag) i Oslo. Talere var Arne Rydland, sogneprest Gjerdi, ingeniør Andreas Nybø, prost Harald Fosse, red. Einar Syvertsen (NS-månedssblad), Kai Norman, Katherine Holter og biskopene Lars Frøyland og Dagfinn Zwilgmeyer.

Biskop Lars Frøyland i Oslo hadde selv hatt jøder i skjul i sitt hjem (9), og han hadde protestert mot jødeforfølgelsen i en radiopreken i Vår Frelses kirke 1.11.1942. (10). Biskop Dagfinn Zwilgmeyer hadde før dette stevnet gått av som biskop i Hamar og meldt seg ut av NS i protest mot jødeforfølgelsen (11).

I 1944 var stevnet 20-21.5. der sogneprest Johan Løken, Kai Normann, Johannes Bjaaland, biskop Lars Frøyland, Andreas Gjerdi, Bjarne Barby og Erik Svenke Solum deltok. Det var hilsner fra lokale lag og anledning til vitnesbyrd. Landsstyreleder for Danmarks Kristen Samling var forhindret fra å komme, men det ble lest en beretning fra arbeidet der. Grosserer Halvor Holter sa: "Siden vi var sammen sist har Kristen Samling undergått en stor og gledelig vekst. Utviklingen har skapt behov for et samlende punkt. Vi som tidligere har tatt ansvaret for stevnene, har i år fungert som landsledelse, inntil landsrådet som består av representanter for K.S.-lag utover landet har kunnet velge en behørig landsledelse. Valgt ble: Sogneprest Gjerdi, res.kap Bjarne Barby, ing Engebret Hougen og jeg selv som landsleder." (8).

Det siste stevnet var 5. og 6.mai 1945 i Oslo. Festgudstjenesten 6.5.1945 ble holdt av biskop Frøyland. Bortsett fra for det siste stevnet, som ble holdt etter at det siste bladet ble utgitt, ble talene fra landsstevnene gjengitt i bladet. Men i avisreferatene 7.mai 1945 sto det at Frøyland mente til samhold og kjærlighet for at de gamle, gode kristne grunnsetninger kunne bevares." Kan det norske folket samle seg om Jesus Kristus og finne frelsen hos ham, vil vårt fedreland overvinne alle vansker og vi kan ha håp om å leve i et fritt og lykkelig land".. Han avsluttet talen med å be forsamlingen reise seg for å hedre de falnes minne. (12).

Tankene bak Kristen Samling sammenfattes godt i mottoet som fra 1.1.1944 sto under KRISTEN i titelhodet på bladet:  
I det vesentlige enighet.  
I det uvesentlige fordragelighet.  
I alle ting kjærlighet.

Dette gjenspeiler også partiet Nasjonal Samlings grunnidé. Nasjonal Samling skulle ikke være et parti i vanlig forstand,

men en bevegelse som skulle overflødiggjøre partiene. NS var en parlamentarisk bevegelse, men ikke parlamentaristisk. Parlamentaristisk ble det norske samfunn først i 1884, etter at de politiske partiene ble til. NS var for Grunnlovens maktfordelingsprinsipp, der makten ble delt mellom parlament, regjering og domstoler, og mot Johan Sverdrups og parlamentarismens slagord "All makt i denne sal".

I NS skulle man konsentrere seg om "Fellesnytt foran egennytt" = "I det vesentlige enighet". Det blir også i dag hevdet at alle partier er enige om 80 prosent av politikken. Når det gjaldt det man var uenige om, skulle det gis rom for uenigheten. Nettopp slik skulle partiene overflødiggjøres. "I alle ting kjærlighet" var en utvidelse av partiets uttalte fedrelandskjærlighet samtidig som det var uttrykk for Kristi kjærlighetsbud.

Under SAMLING i titelhodet på bladet sto sitatet fra Ap.gj.2.42: Og de holdt trolig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet, ved brødsbrytelsen og ved bønnene.

Hos medlemmene i Kristen Samling var alle velkomne, uavhengig av religiøse og politiske avskygninger. Dessverre kom ikke de som var uenige med dem i deres oppfatning om hvordan man legalt, best og riktigst skulle hjelpe sine medmennesker i forholdet til okkupasjonsmakten. For sikkerhets skyld ble det satt opp vakter fra de andre for å passe på hvilke personer som deltok når Kristen Samling møttes om bønn og Bibel. Det samme gjaldt når en prest som var av samme oppfatning som Kristen Samling skulle preke i kirken. I Kristen Samling var medlemmer av alle kirkesamfunn like velsette. Formannen, Anders A. Stridsklev tilhørte selv Plymouth-brødrene. Plymouth-brødrene har blant annet som prinsipp at de ikke skal ha medlemsfortegnelser, men nøye seg med å være oppskrevet "i livets bok hos Lammet". Åp.13.8. Dette prinsippet ble også fulgt i Kristen Samling. Derfor er det vanskelig å vite hvor mange medlemmer som fantes.

Organisasjonen hadde en egen protokoll. Denne er gått tapt. Dette skjedde sannsynligvis ved frigjøringen, da bevåpnede mil.org-folk dro hjem til medlemmene av Kristen Samling og andre NS-folk. Både hentet de NS-medlemmene, tok med seg bøker skrevet av meningsfeller uansett innhold, og diverse andre dokumenter og personlige papirer ( eksempel; Privat korrespondanse, bilder, krigsdagbøker og dekorasjoner til frontkjempere, jaktvåpen, og verdigjenstander). De beslaglagte papirer ble så ofte overlatt påtalemakten, som i alle fall brukte denne protokollen i saken mot Bjaaland i 1947.(13).

Dette vanskeliggjør ytterligere å anslå medlemstallet. Men bladet hadde et par tusen abonnenter fra hele landet(14), og siden det ofte var flere NS-medlemmer i samme familie, tyder det på at NS hadde prosentmessig omtrent like mange bekjennende kristne som andre politiske partier, eller

befolkningen generelt. På de årlige stevnene møttes et halvt tusen til tross for problemer med kommunikasjoner og reisetillatelser den gangen.

Medlemmene i Kristen Samling var redde for å bli smittet av holdningene til dem som hadde vist dem fra seg. For disse menneskene var det viktig å følge Kristus, og ikke å "følge mengden i det som var ondt". 2.Mos.23.2. De tok også Bergprekenen alvorlig. Der forlanges det at alle kristne skal elske sine fiender. Mt.5.44. Det gjaldt både tyskerne, og de nordmenn som ikke hadde forståelse for NS-medlemmenes måte på legalt vis å gjøre det beste ut av situasjonen i et okkupert land for sine landsmenn og seg selv.

I det første nummeret av bladet står: "Har vi nok av Kristi samlende og kjærlige sinnelag overfor hverandre og overfor dem som idag regner oss for fiender? Er vårt liv så sterkt preget av orden, rettferd, fred (Nasjonal Samlings motto) at vi har noe å gi videre til andre? Kun da vil vi selv få seier i Kristus og bli til hjelp for vårt folk. Det som støtter oss er at vi har hverandre. Vi er i samme båt og er utsatt for de samme fristelser. Vi kan styrke hverandre og be for hverandre. Ja, vi kan be for hele det norske folk. Når Gud har gitt Norge en fører som Vidkunn Quisling i denne farens stund, behøver vi ikke å frykte for kursen. Vi skal "rette de hengende hender og bøyede knær", og som ørne løfte vingene og og fly ut med det glade budskap. Vårt motto må være: Kristen og nasjonal samling på norsk grunn.

Så var det sagt. Senere i bladet nevnes Quisling sjelden, uten at man noen gang gikk tilbake på det man hadde skrevet.

Formannen skrev følgende formaning under overskriften: LAND, LAND, LAND, HØR HERRENS ORD. Jer.22.29. "Idag som på Jeremias tid er verdens ulykke at ikke Herrens ord blir hørt. Herrens ord idag er kjærlighet i praksis. Hva du vil at andre skal gjøre mot deg, det gjør du mot dem. Sitt ned, du leser et øyeblikk og tenk over dette og begynn å praktisere det. Begynn du, og du skal erfare hvilken kolossal forandring det vil bli i ditt eget liv, både for deg selv og for ditt forhold til dine medmennesker. Dette blad "Kristen Samling vil arbeide for det. Det vil være dets oppgave å bringe "Herrens ord" fram til leserne til frelse, glede og fred for alle."

Redaktøren, Arne Rydland skrev i lederen til dette første bladet "Kristen Samling":

"I vårt land finnes det mange religiøse ledere og predikanter som har tatt et avgjort standpunkt til fordel for den antikristelige marxisme. De har fått anledning til å arbeide fritt og gjør det fremdeles. Når det nå i våre dager hender at kristne slutter seg til en nasjonal bevegelse som ikke bare vil VERNE om kristendommen, men også prøve å bygge opp igjen noe av det som marxismen og kommunismen allerede har klart å rive ned av kristen tro og kristen moral, så får de ikke lov til å delta i det kristelige arbeide. Forkynnere blir nektet

adgang til å tale i de frivillige organisasjoners forsamlingslokaler og de andre blir frosset eller baktalt ut av sine tidligere vennsamfund.

Det er dette forhold som har skapt tanken om en "Kristen Samling" innen N.S.

Som et ledd i dette arbeide kan vi i dag presentere vårt nye blad "Kristen Samling" for våre venner. Bladet skal være et bindeledd mellom kristenfolket innen NS og gjennom oppbyggelig stoff hjelpe den enkelte i denne vanskelige tid. Vi vil også prøve på å trenge igjennom de tykke lag av hat og ondskap som idag hindrer så mange i å se klart. Vi vil ikke gjøre oss bruk av samme propagandametoder som våre motstandere. Istedenfor falske rykter og usannhet vil vi benytte de faktiske forhold og sannhet. Vår hensikt er å la den nye kristelige bevegelse I SEG SELV være et levende bevis på Nasjonal Samlings virkelige innstilling i forhold til kristendommen.

Vårt folk har gjort vår tid til en vond tid. Vi holder på å drukne i et hav av ondskap og hat. Og kristenfolket står stort sett ikke tilbake for de andre.

Hatet er tilværelsens sterkeste åndsmakt. Den stammer fra det vonde i oss. Derfor har det evnen til å sprede død og ødeleggelse overalt hvor det får slippe til. Når et kristent menneske gripes av denne åndsmakt, er det ikke lenger brukbart i Herrens tjeneste. Derfor er det vår plikt å gripe inn mot den demoniske makt før alt ligger i grus.

Heldigvis finnes det en flokk som har fått øynene opp for den fare som truer kristendommen idag. Det kan bli vår redning. For det er DEN flokken Gud må regne med i tiden som kommer, hvis alt skal fortsette som nå.

La oss så be om at vårt arbeide og vårt lille blad må få framgang i sannhetens og kjærlighetens navn til velsignelse for den enkelte og for vårt kjære fedreland."

Medlemmene i Kristen Samling delte troen på at Jesus fra Nasaret var Guds Sønn, og den Messias jødene ventet på. I NS var man uenige om jødene som om det meste annet. Da som nå var det makthavernes (den gang tyskernes) meninger som kom frem i mediene. Men i Kristen Samling hadde de kristne NS-medlemmene et pusterom resten av livet hvor de kunne uttrykke hva de virkelig mente. Der kunne man for eksempel også fritt uttale seg rosende om jøder. Og selv om det også i Kristen Samling kunne uttrykkes at jødene hadde mistet sin posisjon til de kristne som Guds utvalgte folk fordi de hadde forkastet Messias, visste de i Kristen Samling at det var en posisjon jødene ifølge Guds Ord skulle få igjen. Og at det var en posisjon også det kristne Norge kunne miste om vårt folk ikke fulgte Kristus i praksis.(15).

For øvrig er det takket være NS-medlemmer at i alle fall en synagoge ble reddet unna tyskernes herjinger. Slik har det seg at Oslo har en av Europas eldste synagoger, fra 1920.(16) Da jødene kom tilbake etter frigjøringen, fant de foruten alt de hadde forlatt der, inkludert bønnebøker og sølvlysestaker, også en rekke beslaglagte eiendeler fra jødiske hjem.(17).

Det kan være interessant å se hvordan medlemmene av Kristen Samling vurderte kirkestriden. Pressemeldingen fra stevnet 6-



7.juni 1942 gjengis nedenfor i sin helhet(18):

TIL DET NORSKE KRISTENFOLK!

Fem hundre kristne NS-folk, samlet til stevne i Oslo, hilser alle som deler vår tro på den korsfestede og oppstandne Herre Jesus Kristus som eneste veg til frelse.

Når tusener bekjennende kristne, deriblant mange hvis tro er modnet gjennom et langt livs prøvelser, idag blir møtt med kulde, ja hat, fra andre kristne, så ser vi deri et bevis på at politisk syn og politiske interesser går foran troen på ham som vilde at vi alle skulde være ett.

Det er vårt håp og vår bønn til Gud at den tid vil komme da kristne mennesker igjen kan respektere andres meninger og samarbeide for Guds rikes sak på tvers av all meningsforskjell om jordiske ting.

Vi hevder vår og enhver kristens rett til å støtte den ideologi og de statsinstitusjoner han mener gir den beste sikkerhet for vårt lands frihet og framtid, og den beste garanti for at kristendommens livsverdier blir vernet i vårt folk.

På stevnets vegne: B.Barby, res.kap. Ewald Sundberg, skolebestyrer, Blessing-Dahle, sokneprest, L.D.Zwilgmeyer, biskop. J.B.Andersen, klokker, Olav Skar, dyrlege, Elisabet Hougen, husmor, Jørgen Fjellander klokker, M.Kr.Jensen, Ragna Prag-Magelsen, Olav Senstad, bonde. C.Zapffe. Arne Rydland, redaktør. Arthur Nelson, boktrykker. Halvor Holter, grosserer.

På samme side i "Kristen Samling" som dette var gjengitt, har P. Blessing-Dahle en betraktning han kaller:

"KAN EN KRISTEN MOTARBEIDE ØVRIGHETEN?"

Ja og nei!

Hvis øvrigheten krever noe av oss kristne som er synd, da både kan og skal vi motarbeide den. Går øvrighetens bud mot Guds bud, da skal vi adlyde Gud mer enn mennesker. Heri er vi kristne av NS enige med våre politiske meningsmotstandere.

Unigheten oppstår når det blir tale om vår nuværende øvrighets politiske linje. Der mener vi av NS at vi med god samvittighet kan samarbeide med øvrigheten fordi den ikke på noe punkt eller på noen måte har krevd av oss noe som vi finner er synd. De andre derimot oversvømmer landet med "hyrdebrev" og andre kampskrift mot øvrigheten, ja det gikk endog på første påskedag så vidt at et slikt skrift ble lest opp fra prekestolene før påskeevangeliet, slik at da påskeevangeliet kom, var sinnene oppfylt av den politiske strid.

Dette har bedrøvet oss.

Allikevel skylder vi ut fra kjærlighetens motiv å forsøke å forstå de andre som bærer seg slik ad. De er dog våre brødre i Herren. Men jo mer jeg har forsøkt å forstå dem, desto mer er jeg blitt klar over at disse brødre er hildet i en

villfarelse, nemlig den at selve nasjonalsosialismen er synd. Hva er det så ved nasjonalsosialismen som er synd? Dens hovedprinsipp: fellesnyttens må gå foran egennyttens - det kan jo ikke være synd, for det er jo nettopp kristendommens prinsipp om broderkjærligheten satt om i praktisk politikk. "Du skal elske din neste som deg selv", og da min neste er ALLE mennesker, mens jeg bare er ETT menneske, så er det klart at hensynet til de mange må gå foran hensynet til meg selv, især nettopp når det gjelder statshusholdningen, akkurat slik som hensynet til den hele familie i et hjem må gå foran hensynet til det enkelte familiemedlem. Nasjonalsosialismen er både nasjonal og sosial, det ligger uttrykt i selve navnet.

Javel, sier så mange, nasjonalsosialismens program i og for seg kan være bra nok, men det er så meget som følger med som må betegnes som synd, førerprinsippet f.eks., dette at folkestyret blir opphevet og diktaturet satt i stedet. Til dette vil en kunne svare med et spørsmål: Hva styre hadde jødeland på Jesu tid?

Som vi vet satt den gang den romerske keiser som folkenes diktator. Allikevel sier Jesus: Gi keiseren hva keiserens er. Jesus satte seg aldri opp mot øvrigheten. Vi vil forgjeves lete etter et utsagn av ham som i det hele tatt inneholdt noen kritikk av øvrigheten. Noen slik kritikk enn si motarbeidelse av den regjerende øvrighet finner vi heller ikke hos apostlene. Tvert imot gir de meget sterke pålegg til sine menigheter om om å være lydige mot den (enda den forfulgte de kristne), ja be for den!

Man glemmer at det moderne demokrati med alminnelig stemmerett osv. var en ukjent forestilling for Jesu og apostlenes samtid. De frie borgere hadde nok sine folkeforsamlinger, men slavene hadde hverken frihet, talerett eller noe som liknet stemmerett. Man glemmer også så lett at det såkalte "folkestyre" er en bluff. Folket kan ikke styre. Jo flere kokker, dess mere søl. Folket har aldri styrt. Det har alltid vært noen få ledende og førende personer som har styrt. Vi andre har simpelthen vært stemmekveg.

Slik tror jeg at når man går saken nærmere etter i sømmene, så vil det vise seg at hele denne motvilje mot øvrigheten som vi er vidne til i dag, beror dels på villfarelse, dels på at man har kjørt seg så fast i det motsatte politiske syn at man tror alt som ikke stemmer med ens egne oppfatninger, er synd. Så sier våre feilende brødre: Men dere støtter jo åpenbart øvrigheten, dere som er enige med den, så må vel vi som er uenige med den ha samme rett til å motarbeide den!

Også dette beror på en villfarelse. Vi skal være øvrigheten lydig, står det skrevet, men den som motarbeider den er ikke lydig. Derimot er den som støtter øvrigheten nettopp lydig mot den. Bare hvis den vil føre oss til synd, skal lydigheten opphøre.

Hvis bolsjevismen fikk regjeringsmakten her i landet, vilde jeg være høyst uenig med den i dens politiske syn. Men jeg vilde likevel være den lydig så langt jeg kunne uten synd. Tusener av kristne mennesker idag motarbeider Kirkedepartementet. Men det er ikke utgått en eneste

forordning fra dette departement som det vilde være synd å etterkomme.

DET ER KLART AT DEN NU PÅGÅENDE "KIRKESTRID" ER EN POLITISK, IKKE EN RELIGIØS STRID. DEN ER DEMOKRATIETS OG KOMMUNISMENS FELLES KAMP MOT NASJONALSOSIALISMEN - UNDER KIRKELIG FORKLEDNING.

P. Blessing-Dahle."

Hans syn på parlamentet var nok mer pessimistisk enn det som kommer til uttrykk i NS' program (paragraf 2), men det er fare for at erfaringer han siden gjorde til fulle bekreftet hans pessimisme.

At den nasjonale sosialisme hadde flere uttrykk enn Hitlers vulgærutgave, slik sosialismen har andre utgaver enn Stalins, illustreres ved følgende bemerkning fra Anton Schuckert som i 1944 kom fra Victoria Terrasse og overtok ledelsen av den lokale Sikkerhetstjeneste(Sicherheitsdienst) i Larvik i februar 1944:

"Det er minst hjelp å hente fra de nasjonalorienterte- og de vi kan kalle de sosial-orienterte NS-medlemmer. Det var atskillig mer å hente blant de tyskorienterte" (19).

I den siste utgaven av bladet Kristen Samling som kom ut i mai 1945, er det en hilsen fra en NS-søndagsskole på Ullern. Der står i et P.S: "Når det blir fred håper vi å få være med alle barn på søndagsskole igjen. Da blir vel alle norske barn snille mot hverandre igjen."

På det punkt tok medlemmene i Kristen Samling skammelig feil. Det sto på listen over anklagepunkt mot formannen så sent som i 1949 at han hadde vært leder for Kristen Samling. Selv om hverken han eller andre ble dømt for å ha vært med i Kristen Samling, betraktet han og hans meningsfeller bare det at det var et tiltalepunkt som enda et bevis på gudløsheten i det norske etterkrigssamfunn. Men siden all øvrighet er av Gud (Rom.13.1), underordnet de seg også denne øvrighet som vel heller ikke var verre enn det samfunn det ble skrevet i, som korsfestet Kristus og halshugget ham som skrev nettopp dette. Selv ble de straffet for det de holdt for riktige meninger og gode gjerninger. NS-medlemmene syntes de ble dømt for å skulle ha hatt meninger de ikke kjente igjen hos seg selv. Derimot så det for dem ut til at de som dømte dem forsøkte etter beste evne å overgå tyskernes verste egenskaper. NS-medlemmene syntes de fikk en merkelig form for takk for at de hadde forsøkt å holde tyskerne i sjakk så godt de kunne. Alt de eide, inklusive barnas banksparebøker og det døde NS-medlemmer og døde/falne og savnede frontkjempere hadde etterlatt seg, ble inndratt. Det syntes som om manglende ytringer av godtatt nasjonalisme kunne kompenseres ved desto verre behandling av NS-medlemmer med familie etterpå. Mennesker som kalte seg kristne viste seg ikke bedre enn den øvrige befolkning. De brydde seg knapt om hvordan det gikk deres kristne NS-brødre og deres familie når okkupasjonen var slutt. Istedenfor å beklage sin ukjærlige holdning til da, holdt de

medkristne stort sett fast ved den. Det så ut til at det ikke var nok at Kristus selv hadde gjort seg til syndebukk og sonet all verdens synd. Det ble ventet at NS-medlemmene skulle erkjenne skyld for nordmenns og alle andres ugjerninger og forsømmelser i 2. Verdenskrig og godta at det i tillegg til Kristus også var nødvendig for deres landsmenn å ha NS-medlemmene til syndebukker.

NS-medlemmene erfarte at det fortsatt var hverandre de kunne stole på.

Selv om en del tilga kirken og sine respektive menigheter enda de aldri ba om tilgivelse, kunne de fra Kristen Samling aldri være sikre på at de andre ikke ga uttrykk for at deres meninger, som de fleste fortsatt holdt fast ved, representerte utilgivelig synd. De ble aldri gitt anledning til å ta til motmæle når de ble kalt noe for dem så meningsløst som nazister og landssvikere, betegnelser de selv alltid har ansett for ubegrunnede fornærmelser som passer bedre på de nordmenn som bruker dem mot sine landsmenn.

Attpå til anså de andre det som om det var de som hadde noe å tilgi NS-medlemmene.

Resultatet ble at kristne NS-medlemmer fortsatt søkte kristent fellesskap hos hverandre. De kalte det Kristne Venner. Også her var mennesker fra alle slags menigheter og politiske avskygninger velkomne.

Det siste offisielle møte av Kristne Venner var i Oslo i mai 1985.

Men fortsatt holder de og deres barn sammen, av erfaring for hvem de kan regne med og stole på.

Fortsatt står det andakter i "Folk og Land".

Kristen Samling og etterfølgeren Kristne Venner var helt upolitiske organisasjoner. Når de stort sett bare besto av NS-medlemmer og deres familier, var dette mot medlemmenes intensjon og ønske. De tilbød hele tiden forsoning og tilgivelse.

Det var nettopp de andres holdning som gjorde at Kristen Samling ble stiftet og besto langt utover okkupasjonstiden, så lenge medlemmene levde.

Når forbindelsen til Nasjonal Samling er understreket såpass sterkt, er det for å forklare hvorfor kristne mennesker kunne føle seg hjemme i Nasjonal Samling. Slik dette partiet generelt er blitt fremstilt, har dette vært vanskelig å forstå.

- (1) Eivind Berggrav: Da kampen kom. Land og kirke. Oslo 1945 s.78-85.
- (2) Terje Christiansen: Gjerpen Bygds historie Bd 2 s.929.
- (3) Eivind Berggrav: Folkedommen over NS.Kirke og kultur 1945 nr.1 s.8.
- (4) Fylkesavisen 29.9.44.
- (5) Kristen Samling.15.1.42.
- (6) Sak Anders A. Stridsklev.
- (7) Kristen Samling 15.11.44.
- (8) Kristen Samling 1.6.44.
- (9) En ung jødisk pike forteller fra krigens dager i Norge 1940-1942.50 år siden skjebeåret 1942.Jenny Dante. Oslo 1992 s.7.
- (10) Lars Frøyland:I korsets lys. Viking forlag, Oslo 1943. På heimveg.s.43-44.
- (11) Varden 15.11.46.
- (12) Adresseavisen 7.5.1945.
- (13) Arbeiderbladet 8.8.47. Sak Bjaaland.
- (14) Sak Ole Offenbergs-Wiik.
- (15) Kristen Samling 1.7.41.
- (16) Jødisk og kristen kulturkalender 1992, s134.
- (17) Og du skal fortelle dine barn. Jødisk liv i Oslo gjennom 100 år.s.27.Oslo 1992.
- (18) Kristen Samling 15.6.42.
- (19) Egil Christophersen: Tysk sikkerhets- og etterretningsvirksomhet i Telemark og Vestfold under krigen. Tidsskrift for Telemarks Historielag nr.11-1990 s10)

#### Litteraturliste:

Kristen Samling 1941- 45.  
Varden 1941-45.  
Fylkesavisen 1941-45.  
Odd Melsom:Fra kirke- og kulturkampen under okkupasjonen. INO. Oslo. 1980.  
Sundra Sand. Hva var Kristen Samling? Oslo 1969.